

Verificarea și Validarea Sistemelor Soft

Curs 8. Corectitudinea programelor (Floyd. Hoare. Dijkstra) Partea a II-a

Lector dr. Camelia Chisăliță-Crețu

Universitatea Babeș-Bolyai
Cluj-Napoca

10 Aprilie 2024

- 1 Metode pentru demonstrarea corectitudinii
  - Instrucțiuni cu santinelă. Non-determinism
  - Derivarea formală a programelor
- 2 Dezvoltarea algoritmilor corecți din specificații
  - Rafinare
  - Reguli de rafinare
- 3 Analiză statică. Analiză dinamică
- 4 Urmează...
- 5 Bibliografie

Instrucțiuni cu santinelă

- **instrucțiune cu santinelă** (*engl. guarded command*)
  - o listă de instrucțiuni prefixată de o expresie booleană;
  - dacă expresia booleană este inițial evaluată la true atunci lista instrucțiunilor este eligibilă pentru execuție;
  - sintaxă:
    - $\langle \textit{guarded command} \rangle ::= \langle \textit{guard} \rangle \rightarrow \langle \textit{guarded list} \rangle$
    - $\langle \textit{guard} \rangle ::= \langle \textit{boolean expression} \rangle$
    - $\langle \textit{guarded list} \rangle ::= \langle \textit{statement} \rangle \{ ; \langle \textit{statement} \rangle \}$
    - $\langle \textit{guarded command set} \rangle ::=$
 $\langle \textit{guarded command} \rangle \{ \square \langle \textit{guarded command} \rangle \}$
    - $\langle \textit{alternative construct} \rangle ::= \textbf{if} \langle \textit{guarded command set} \rangle \textbf{fi}$
    - $\langle \textit{repetitive construct} \rangle ::= \textbf{do} \langle \textit{guarded command set} \rangle \textbf{od}$
    - $\langle \textit{statement} \rangle ::= \langle \textit{alternative construct} \rangle \mid$
 $\langle \textit{repetitive construct} \rangle \mid \textit{"other statements"}$

Non-determinism. Exemple.

● Exemplu . Maximul a două numere:

if $x \geq y \rightarrow m := x$

$\square$ $y \geq x \rightarrow m := y$

fi

Cea mai slabă precondiție

- **Hoare** – introduce precondiția suficientă astfel încât algoritmul să obțină rezultate corecte;
  - totuși nu există certitudinea că algoritmul se va termina;
- **Dijkstra** – introduce precondiția necesară și suficientă astfel încât algoritmul să permită obținerea rezultatului corect;
  - cea mai slabă precondiție (*engl.* **weakest precondition, wp**)
    - $wp(S, R)$, unde
      - S – mulțime de instrucțiuni;
      - R – predicat (condiție) asupra stării programului;
      - pornind execuția instrucțiunilor S dintr-o stare p , execuția se termină și starea în care se ajunge satisface pe R ;
    - wp - transformă o precondiție într-o postcondiție R (*engl.* **predicate transformer**).

Proprietățile *wp* [Dij75]

1 legi:

- Legea miracolului exclus;
- Legea monotoniei;
- Legea conjuncției;
- Legea disjuncției.

2 operatori:

- atribuire ($:=$);
- concatenare ($;$);

3 structuri:

- secvențială;
- alternativă;
- repetitivă.

Proprietățile wp [Fre10]

1 Legea miracolului exclus

pentru orice S , pentru toate stările, unde $R = FALSE$ are loc:

$$wp(S, FALSE) = FALSE;$$

2 Legea monotoniei

pentru orice S și orice două post-condiții, astfel încât pentru toate stările $P \Rightarrow Q$, pentru toate stările are loc:

$$wp(S, P) \Rightarrow wp(S, Q);$$

3 Legea conjuncției

pentru orice S și orice două post-condiții P și Q , pentru toate stările:

$$wp(S, P) \wedge wp(S, Q) = wp(S, P \wedge Q);$$

4 Legea disjuncției

pentru orice S determinist și orice post-condiții P și Q , pentru toate stările:

$$(wp(S, P) \vee wp(S, Q)) \Rightarrow wp(S, P \vee Q).$$

Operatorul de atribuire și concatenare

● operatorul de atribuire ($:=$)

- semantica expresiei $x := E$ se poate descrie prin:
  - $\text{wp}("x := E", R) = R_E^x$, unde
    - R_E^x – o copie a predicatului R , pentru care, fiecare apariție a variabilei x este înlocuită de E .

● operatorul de concatenare ($;$)

- semantica expresiei de concatenare $;$ se poate descrie prin:
  - $\text{wp}("S1; S2", R) = \text{wp}(S1, \text{wp}(S2, R));$
    - $S1, S2$ – blocuri de instrucțiuni;
    - R – postcondiție.

Structura alternativă

Definition

1. Fie IF descrisă prin **if** $B_1 \rightarrow SL_1 \square \dots \square B_n \rightarrow SL_n$ **fi**. Fie BB descrisă prin $(\exists i : 1 \leq i \leq n : B_i)$, atunci
 $wp(IF, R) = (BB \wedge (\forall i : 1 \leq i \leq n : B_i \Rightarrow wp(SL_i, R)))$.

Theorem

Substituția simplă

1. Pentru $(\forall i : 1 \leq i \leq n : (Q \wedge B_i) \Rightarrow wp(SL_i, R))$ pentru toate stările, atunci $(Q \wedge BB) \Rightarrow wp(IF, R)$ are loc în toate stările.

- $t : SSet \rightarrow Z$, $SSet$ – domeniul stărilor;
- Fie $wdec(S, t)$ – cea mai slabă precondiție definită pentru S , pentru care funcția t descrește în starea finală, față de cea inițială.

Theorem

1. Pentru $(\forall i : 1 \leq i \leq n : (Q \wedge B_i) \Rightarrow wdec(SL_i, t))$, pentru toate stările se poate spune că $(Q \wedge BB) \Rightarrow wdec(IF, t)$ are loc în toate stările.

Construcția repetitivă

Definition

2. Fie DO descrisă prin **do** $B_1 \rightarrow SL_1 \square \dots \square B_n \rightarrow SL_n$ **od**. Fie $H_0(R) = (R \wedge \neg BB)$ și pentru $k > 0$, $H_k(R) = (wp(IF, H_{k-1}(R))) \vee H_0(R)$, atunci, prin definiție, $wp(DO, R) = (\exists k : k \geq 0 : H_k(R))$.

Theorem

3. Dacă pentru toate stările avem $(P \wedge BB) \Rightarrow (wp(IF, P) \wedge wdec(IF, t) \wedge t \geq 0)$ atunci pentru toate stările avem $P \Rightarrow wp(DO, P \wedge \neg BB)$.

Definition

3. T este condiția satisfăcută de toate stările și $wp(S, T)$ este cea mai slabă precondiție care garantează terminarea programului S .

Theorem

4. Dacă $(P \wedge BB) \Rightarrow wp(IF, P)$ pentru toate stările, atunci $(P \wedge wp(DO, T) \Rightarrow wp(DO, P \wedge \neg BB))$ pentru toate stările.

Rafinare

- Date de intrare: X ;   pre-condiție: $\varphi(X)$
  Date de ieșire: Z ;   post-condiție: $\psi(X, Z)$
- program abstract
   $Z : [\varphi, \psi]$
- rafinare
   $\prec$ – are semnificația *se rescrie prin...*
   $Z = P_0 \prec P_1 \prec P_2 \prec \dots \prec P_{n-1} \prec P_n$
- reguli de rafinare
  - regula atribuirii;
  - regula compunerii secvențiale;
  - regula alternanței;
  - regula iterației.

Rafinare [Fre10]

- Regula atribuirii:

$[\varphi(v/e), \psi] \prec v := e$

- Regula compunerii secvențiale:

$[\eta_1, \eta_2] \prec [\eta_1, \gamma]$
 $[\gamma, \eta_2]$

(γ - predicat auxiliar
(*engl. middle predicate*))

- Regula alternanței:

$cond = c_1 \vee c_2 \vee \dots \vee c_n;$

$[\eta_1, \eta_2] \prec$

if $c_1 \rightarrow [\eta_1 \wedge c_1, \eta_2]$

$\square$ $c_2 \rightarrow [\eta_1 \wedge c_2, \eta_2]$

$\vdots$

$\square$ $c_n \rightarrow [\eta_1 \wedge c_n, \eta_2]$

fi

- Regula iterației:

$cond = c_1 \vee c_2 \vee \dots \vee c_n$

$[\eta, \eta \wedge \neg cond] \prec$

do $c_1 \rightarrow [\eta \wedge c_1, \eta \wedge TC]$

$\square$ $c_2 \rightarrow [\eta \wedge c_2, \eta \wedge TC]$

$\vdots$

$\square$ $c_n \rightarrow [\eta \wedge c_n, \eta \wedge TC]$

od

Exemple

- **Rafinare.pdf.**

Instrumente software pentru analiza statică și analiza dinamică

- ESC2Java - Extended Static Checker to Java - **Seminar 06**;
- JML- Java Modeling Language - **Seminar 06**;

Pentru examen...

- teoria Dijkstra
  - **rafinare**: definiții reguli;
  - rafinare algoritmi din specificații
(link: [Rafinare.pdf](#))
(2 probleme – [Seminar 06](#)):
    - împărțire întreagă (cât și rest);
    - rădăcină pătrată;

Bibliografie I

- [Dij75] E. Dijkstra.
Guarded commands, nondeterminacy and formal derivation of programs.
CACM, 8(18):453–457, 1975.
- [Fre10] M. Frentiu.
Verificarea și validarea sistemelor soft.
Presa Universitară Clujeană, 2010.